

ГРОЦКА

Гроцка је градско насеље у [Србији](#) у [општини Гроцка](#) у [Граду Београду](#). Према попису из [2011.](#) било је 8441 становника. У граду се налази [црква Свете Тројице](#) и основна школа „Илија Гарашанин“.

Историја

Најстарији трагови о постојању насеља на територији данашње општине Гроцка датирају из почетка неолита (млађег каменог доба). Највеће [неолитско насеље](#) у овом делу Европе, које се још увек истражује, налази се на обали Дунава у месту [Винча](#). Култура, која је настала на овом простору у доба средњег и позног неолита (5250—4250. године пре нове ере), добила је назив "[Винчанска култура](#)".

Римљани су главну саобраћајницу која је повезивала [Сингидунум \(Београд\)](#) и [Виминацијум \(Костолац\)](#), своја два, у то време велика града Горње Мезије, изградили уз обале [Дунава](#) преко територије данашње Гроцке. Докази за то су бројни: виле-рустике, гробнице римских великодостојника, златан накит, новац и многе друге ископине.

Име

Прво помињање Гроцке, у писаној форми, забележено је у 9. веку (878. године), када се за насеље на ушћу мале речице у Дунав срећемо са словенским именом Градец. Следеће писано помињање забележено је у запису [Евлије Челебије 1521.](#) године, под називом Хисарцик (утврђена војна постаја на [цариградском друму](#)). Највише података о Гроцкој у средњем веку налазимо у турским пописима и из записа путописаца. Герлах, путописац који је [1578.](#) године прошао кроз Гроцку и забележио: "... велики поток дели Гроцку на два дела, у једном делу подигнуте су мале српске колибе покривене трском и сламом, а у другом има и лепих турских кућа, често шиндром покривених."

Данас је Гроцка београдска општина која заузима површину од 28.923 ha, на којој живи 75.466 становника и има 15 насељених места. Општина је основана 1955. од када је приступила заједници београдских општина. Дан општине, као и општинска слава, је Света Петка, 27. октобар. Северни део територије излази на реку Дунав дужином од 24 километра, а обим границе општинске територије је 96 километара.

До Гроцке стижете ауто-путем Београд-[Ниш](#), железничком пругом Београд-Ниш-[Скопље-Солун-Атина](#), магистралним путем Београд-[Смедерево](#). Градски и приградски саобраћај може вас довести до било којег места на територији општине.

Архитектура

Најстарије језгро Гроцке данас је део некадашњег Цариградског друма, уз који се и формирало прво насеље. Да је данашња главна улица коришћена од самог настанка насеља као чаршија, трговачки и пословни центар, сведоче карактер и намена очуваних старих кућа. Осим пословних зграда са дућанима, занатским радионицама и кафанама, у чаршији се налазило и неколико стамбених зграда варошког типа, чији су власници били имућни трговци и занатлије. Специфичан карактер Гроцке, која је с једне стране била варошица, односно административни и трговачки центар, а са друге сеоско насеље са изванредним природним условима, одредио је основну поделу старих грочанских кућа на варошке и сеоске.

У погледу типских обележја, целокупни сачувани архитектонски фонд садржи елементе народне архитектуре са различитих подручја Србије, који су у одређеним моментима имали пресудан значај у формирању руралне архитектуре не само у Гроцкој, већ на целом подручју града Београда.

У једној од таквих зграда налази се и „Завичајни музеј Гроцке“ који је отворен [1982.](#) године у адаптираној „Ранчићевој кући“. Дубочајска збирка проф. др Александра Костића стална је поставка Музеја. Као свестран човек посвећен науци, професор др Александар Костић се бавио и археологијом. Године [1933.](#) на Дубочајском гребену у Гроцкој открио је многе римске гробове, накит, новац, керамику, оружје и остатке животињског и биљног света. Дубочајска збирка је стална изложбена поставка палеолошких, археолошких, нумизматичких и других ископина. У музеју су интересантни експонати (200 одабраних), а посебно се истиче вилица хипариона (претече коња) из плиоценске ере, стара око 12 милиона година.

Манастир Рајиновац

Један од првих сусрета са Манастиром Рајиновац сачуван је у турском попису из [1528.](#) године, где се помиње као манастир Свети Рајко. Село [Бегалица](#), где се овај манастир налази у том периоду је имало свега пет кућа, а његов постепени развој можемо да пратимо на основу даљих турских пописа. Под истим именом јавља се и [1530.](#) године.

Легенда каже да је некада давно код неког богаташа Бугарчића у Бегалици служио момак из Босне, по имену Раја. Када је одслужио своје, Бугарчић му је поштено исплатио зарађене дукате. Раја је кренуо својој кући, али га код извора сачекају Бугарчићеви синови, убију га, новац покупе, а Рају затрпају кладама. После две године нађу га чобани мртвог и пријаве газди. Газда препозна свог бившег слугу Рају, и досети се да су га убили његови синови, јер је један у међувремену „сишао с ума“, а и други се озбиљно разболео. Да би окајао грех који су његови синови починили, Бугарчић за исту суму дуката, колика некада беше исплатио Раји, на своме имању, недалеко од извора где је Раја убијен,

подигне малу дрвену цркву Раји за душу, а себи за спасење. У народу је остала прича да је цркву подигао Рајин новац, па се она и данас зове Рајиновац.

Винчанска култура

Интересовање европске археолошке науке за налазиште [Винча — Бело брдо \(археолошки локалитет\)](#) јавља се почетком прошлог века, када њен истраживач професор Милоје Васић објављује прве научне радове у водећим европским научним часописима. Истражен је само централни део локалитета, односно око 4 % од укупне површине налазишта. На истраженој површини, професор Васић је открио археолошки слој дебљине око 10 метара. У археолошким слојевима откривене су рушевине насеља и трагови живота од неолита (5500. година пре нове ере), па све до данашњих дана, што практично значи да се у Винчи у континуитету живи седам хиљада година. Посебну занимљивост представља податак да је 80 % археолошких наслага формирано у периоду од 5250. до 4250. п. н. е.. Винчанска култура простирала се на територији од око 200.000 km², односно, на простору омеђеном Карпатима на северу, реком Босном на западу, софијским пољем на истоку, и скопском котлином на југу. На овој огромној површини пронађено је преко 600 налазишта са археолошким материјалом који је стилски веома уједначен, што говори да је то била врло компактна и хомогена култура. Многи светски и европски археолози винчанску културу третирају као једну од најранијих европских цивилизација. У време винчанске културе подижу се надземне куће сложене архитектуре са више просторија, грађене од дрвета и облепљене блатом. Куће у насељу формирају низове, увек су исте оријентације, са пролазима и улицама између њих, тако да је у Винчи створена прва урбана целина на тлу Европе. Винчански човек се углавном бавио пољопривредом и сточарством. Велики вишкови производа довели су до развоја трговине, што је Винчанима омогућило брзи економски развој.

Богата археолошка налазишта

Територија општине Гроцка обилује већим бројем археолошких налазишта. Професор Петар С. Павловић је двадесетих година двадесетог века на локалитету Каргача (Врчин) открио 48 нових врста фосила шкољки и пужева, који нису пронађени нигде на територији некадашњег Панонског мора. У усеку пешчаног наноса који је направила Дубочајска река, професор др Костић открио је већу количину шкољки, пужева, фосила, лишћа и разних врста дрвећа. На истом локалитету откривени су и рогови јелена и кости мамута, а посебно је вредна пажње вилица хипариона која потиче из средине понтинског периода када је Панонско море било на крају свога постојања. На ушћу Болечице у Дунав, на њеној десној обали, постојало је веће насеље из времена баденске културе (2200—1800. године пре нове ере). Фрагментални керамички судови нађени су и на Шупљој стени у Врчину под Авалом. У периоду старијег гвозденог доба (1000-300. године пре нове ере) подручје

Гроцке било је настањено келтским становништвом и то припадницима племена Трикорнинци. Велики број остатака металних предмета нађени су на потесу од Винче до Орашја. Око 300. п. н. е. у ове крајеве се настањују Скордисци - мешано келтско племе које на овим просторима живи и у време раног Римског царства. Гроцка у римско доба припада насељима на горњомезијском лимесу које чини низ градова и утврђења на Дунаву. Као значајно насеље у најближој околини помиње се Трикорниум (Ритопек). Одатле потичу и многобројни натписи на латинском, трачком и келтском језику. Трикорниум се такође помиње и у Прокопијевом списку тврђава на Дунаву. Остаци архитектуре из тога доба за сада су откривени у Ритопеку (каструм - војни логор), гробнице у Брестовику и Гроцкој и делови виле на локалитету Дубочајски поток.